

MIRŐL MESÉLNEK A KÖVEK?

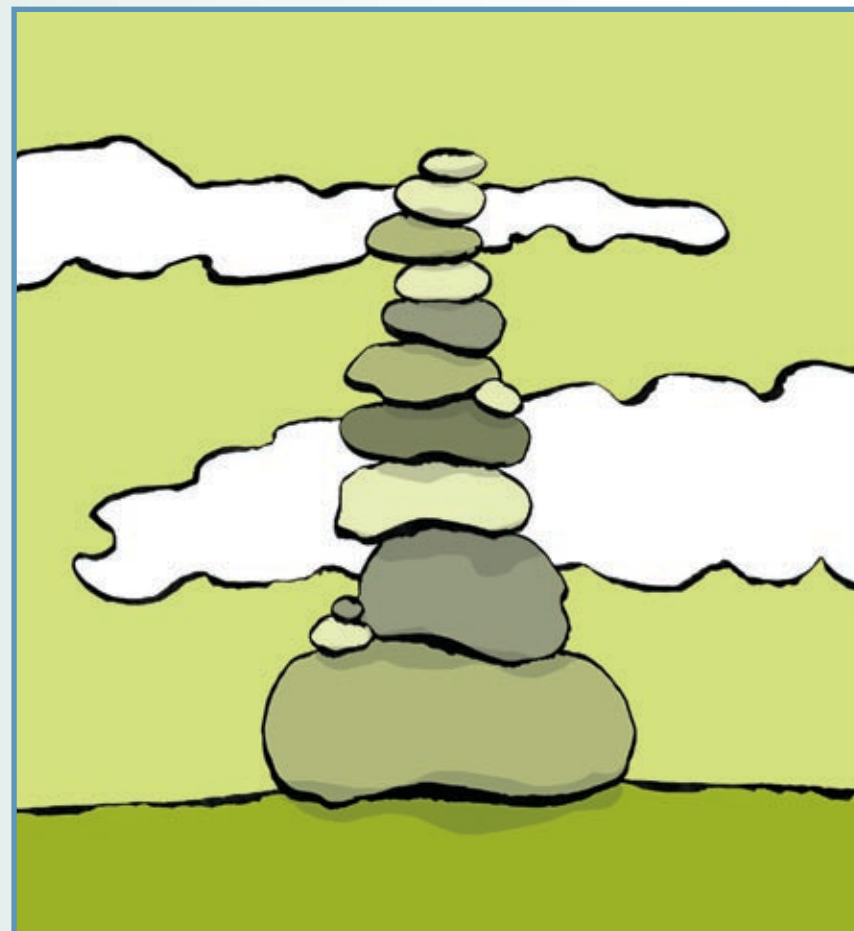
A KŐ MINDENÜTT JELEN VAN

ÉN ÉS A VILÁG

A modul szerzője:
Szabolcs Csilla

SZOCIÁLIS, ÉLETVITELI
ÉS KÖRNYEZETI KOMPETENCIÁK

4. ÉVFOLYAM

MODULVÁZLAT

Tevékenységek – időmegjelöléssel	A tevékenység célja/ fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök/mellékletek		
			Diák	Pedagógus	
I. Ráhangelés, a feldolgozás előkészítése					
I/a Miről mesél?					
A	Körben ülve arról beszélgetnek, hogy az általuk gyűjtött kövekről mit gondolnak, miért tetszik nekik, milyen a formája, milyen érzéseik vannak vele kapcsolatban? 5 perc	Szóbeli kommunikáció Beleérzőképesség	Frontális munka – beszélgetőkör	kövek, kavicsok, ásványok	
B	A tanító egy kővel kapcsolatos meghatározást mond. A tanulók a mondatnak megfelelően „kővé” válnak. Aki megmozdul, az lesz a következő játékmester. 10 perc	Érzelmek tudatosítása Testbeszéd	Dráma – szoborjáték		P1 (Miről mesél?)
II. Új tartalom feldolgozása					
II/a Kő mindenütt					
A	A csoportok kővel kapcsolatos szólásokat, közmondásokat azonosítanak a jelentésükkel a munkafüzet első feladatában. Amelyik csoportnak marad ideje, megpróbálja megmagyarázni a b feladat szólásait. Csoportszóforgóval ellenőrzik a megoldásokat. 10 perc	Ismeretek felidézése Szóbeli kommunikáció Együttműködés csoportban	Kooperatív – szóforgó Kooperatív – csoportszóforgó	D1 (Szólások, közmondások)	(P2 Kő mindenütt)

Tevékenységek – időmegjelöléssel		A tevékenység célja/ fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök/mellékletek	
				Diák	Pedagógus
B	A csoportok kővel kapcsolatos neveket párosítanak a jelentésükkel. Amelyik csoportnak marad ideje, megpróbálja megmagyarázni a D1/ b feladatának szövegeit. Csoportszófogóval ellenőrzik a megoldásokat. 10 perc	Ismeretek felidézése Szóbeli kommunikáció Együttműködés csoportban	Kooperatív – szófogó Kooperatív – csoportszófogó	D2 (Nevék és jelentésük)	P3 (Nevék és jelentésük)
C	A tanító felolvassa A kőleves című mesét. A tanulók illusztrációt készítenek a meséhez. A képeket megmutatják egymásnak. 10 perc	Rajzkészség fejlesztése Fantázia Vizuális kommunikáció	Frontális munka – mesehallgatás – illusztrációkészítés	rajzlap, színes ceruza	P4 (Mese)
II/b Hol a helyem?					
A	A csoportok a Kő, papír, olló című játékot játszószék. 5 perc	Szabálykövetés	Csoportmunka – játék		P5 (Kő, papír, olló)
B	A tanulók jól megfigyelik az általuk hozott követet. A követet egy kendő alá helyezik. A játékosok körülülnek a kendőre, és egymás után mindenkivel próbálják megtalálni a kendő alatt a saját kavicát tapintás útján. Ha úgy gondolják, sikerült, kihúzzák a kezüket, és ellenőrzik, jól választottak-e? Ha nem, újra próbálkozhatnak. 5 perc	Figyelem Emlékezet Szabálykövetés	Csoportmunka – játék		P6 (Találd meg a követet!)

Tevékenységek – időmegjelöléssel		A tevékenység célja/ fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök/mellékletek	
				Diák	Pedagógus
II/c A sziklától a kavicsig					
A	A csoportok megtervezik, hogyan mutatják be az előzetes munkáikat. Kiállítást készítenek abból, amit létrehoztak. 10 perc	Tervezés Problémamegoldás Együttműködés	Csoportmunka – megbeszélés	a gyűjtött anyagok, elkészült tárgyak, írások, rajzok, színes kartonok, ollók, ragasztók, rajzeszközök, Magyarország-térkép, sólisztgyurma	P7 (Sziklától a kavicsig)
II/d A kő bemutatkozik					
A	A tanulók ismertetik: mi volt a feladatuk, hogyan dolgoztak, milyen eszközöket használtak a munka közben, milyen eredményre jutottak? Bemutatják az elkészült munkáikat. Ha van rá idő, azt is mutassák be, hogy készítették a tárgyakat. Csoportszóforgóban előadják, bemutatják, milyen eredménnyel járt a munkájuk. 30 perc	Szóbeli kommunikáció Problémamegoldás Beleélés	Kooperatív tanulás – Csoportszóforgó	a gyűjtött anyagok, elkészült tárgyak, írások, rajzok, színes kartonok, ollók, ragasztók, rajzeszközök, Magyarország-térkép, sólisztgyurma	P7 (Sziklától a kavicsig)

Tevékenységek – időmegjelöléssel	A tevékenység célja/ fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök/mellékletek		
			Diák	Pedagógus	
III. Az új tartalom összefoglalása, ellenőrzés és értékelés					
III/a Nem gondoltam volna...					
A	A tanulók a gyűjtött kövek közül saját követ választanak. Megindokolják a választásukat. 5 perc	Szóbeli kommunikáció Figyelem Önismeret	Frontális munka – beszélgetőkör	gyűjtött kövek	
B	A tanulók a nyitott mondatok befejezésével értékelik a munkájukat. A legérdekesebb munka az volt... Még utánanézek annak... 5 perc	Szóbeli kommunikáció Figyelem Önismeret	Frontális munka – beszélgetőkör		
C	A kiállított anyagok bemutatása az iskola más osztályainak. 15 perc				

MELLÉKLETEK

P1 MIRŐL MESÉL?

Lehet a következő meghatározásokat használni, de lehet mást is mondani, ami a kővel kapcsolatos.

Így fejtették régen a követ.

Így vitték, szállították a köveket.

Ilyennek látszik egy szikla.

Ilyennek látszik egy kavics.

Így küzd a vízzel a kő.

Ha a kőnek érzései lennének, akkor így érezné magát, amikor darabokra törik.

Ha a kőnek érzései lennének, akkor így érezné magát, amikor egy folyóban úszik.

Ha a kőnek érzései lennének, akkor így érezné magát, amikor beépítik egy ház falába.

P2 KŐ MINDENÜTT

A kő mindenütt jelen van. Az utcán átlépjük, elrúgjuk, kacsázunk vele a vízparton, de mások házakat építenek belőle, sóderként a beton alapanyagaként használják, a művészek bizonyos fajtájukat megfaragják, a nemesebb ásványokból ékszereket készítenek. Szinte nem is gondolnánk, hogy egy ilyen egyszerűnek vélt anyag mennyire fontos volt az ember életében régen is és napjainkban is.

Beépült a szóhasználatba is.

a) Keresd meg a szólások, közmondások jelentését, kösd össze vele!

szólások, közmondások
Az dobja rá az első követ, aki ...
Ha megdobnak kővel, dobd vissza kenyérrrel!
Ej, mi a kő?
Repül a nehéz kő: ki tudja hol áll meg.
Nagy kő esett le a szívéről.
Kemény, mint a kő.

magyarázatok
Lelkileg vagy elhatározásában megingathatatlan.
Valamilyen cselekedetnek beláthatatlan következményei lesznek.
Az ítélje el, aki maga még nem követett el hasonló vétket.
Valamilyen súlyos gondtól szabadult meg.
Csodálkozás, meglepetés kifejezése.
Jó ember még a sérelmét is jótettel viszonzza.

b) A következő szólásoknak a jelentését ti fejtsétek meg!

Áll, mint a kőszikla.

Egy kőhajításnyira innen.

Nehéz a szíve, mint a kő.

Kemény, mint a kő.

Egy követ fúj vele.

Kő kövön nem marad.

Érdekességként megemlíthetünk néhány közmondás más népektől:

Igaz kő, követ hasít. baskír közmondás

Kavics, ha nincs, kőszikla sincs. kirgiz közmondás

Még egy kavicsot se fogadj el az adósodtól. arab közmondás

P3 NEVEK ÉS JELENTÉSÜK?

Néhány név és a jelentésük:

nevek	magyarázatok
Kövecs	Régi magyar személynév. A kő szónak a régi kev (ma: köv-) tövéből származik. Jelentése: kövecske.
Keve	Bibliai név. Jelentése: kőszikla
Tas	Régi magyar személynév. A kő szónak a -cs kicsinyítőképzős alakja. Jelentése: kavics.
Péter	Régi magyar név, török eredetű. Jelentése: kő.

Ennél a feladatnál feltétlenül beszéljük meg a gyerekekkel, hogy miért adhattak abban az időben ilyen nevet a gyereküknek a szülők. Miért csak fiúknak? Mit jelképezhetett a kő? Mit vártak a névtől? Milyen tulajdonságot hordoz a kő, amiért egy gyermeknek ezt a nevet adták?

P4 MESE

Móra Ferenc: Kőleves

Egyszer Mátyás király addig kergette a vadat a budai hegyekben, hogy utoljára ő maga tévedt el köztük. Mentől jobban igyekezett ki az erdőkből, annál jobban közéjük keverődött. Pedig már a napocska is lefelé csúszkált az égről, s a vacsoracsillag is ott nevetgált a János-hegy tetejében.

No, az éjszakától meg nem ijedt Mátyás. Aludt ő máskor is harmatos derékaljon, takaródzott ő máskor is a csillagos éggel. Hanem annál jobban bántotta az éhség. Kifog ez a leghatalmasabb királyon is, ha akkora darab sárarany húzza is a tarisznyája sarkát, mint a Mátyás királyét.

Bezzeg neki is örült Mátyás, mikor nagy sokára rátalált az országútra. Nem bánta ő, Pomázra viszi-e vagy Kalázra, csak vacsorához jusson.

Az országút meg egyenesen Kalázra vitt, ott is éppen a bíró házának. Kaláztól ma se lehet azt mondani, hogy ott van a világ közepe: akkor meg éppen csak akkorácska falu volt, hogy ha az innenső végén elmiákolta magát a macska, a másik végén is hideg rázta az egereket. A kalázi bíró háza se volt valami kacsalábon forgó kastély, hanem volt igenis olyan alacsony kis gunyhó, hogy lehajolva is belevágta a király a fejét a szemöldökfába. Csupa szerencse, hogy a koronáját otthon hagyta.

– Adjon isten jó estét! – köszönt be illedelmesen.

– Edd meg, ha jó! – mordult rá mérgesen a kalázi bíró, aki éppen azon szorgalmatoskodott, hogy görbe szögeket kalapált egyenesre az ablakdeszkáján.

– Meg is enném én, atyámfia, akármi jót – fűzte tovább a szót a király –, mert dél óta nyelem az éhkoppot.

Erre már a kalázi bíróné is megszólalt, aki a padkán üldögélve valami rongyos gúnyából szedegette ki a cérnát, hogy kárba ne vesszen.

– Ejnye, ejnye, jó ember, de kár, hogy tegnap ilyenkor nem jöttél! Akkor ettük meg annak a kenyérkének a haját, amelyiknek a béle tegnapelőtt fogyott el vacsorára.

„No, Mátyás, te se jártál még ilyen zsugori népnél életedben” – gondolta magában a király, de szólni semmit se szólt, csak körül-körül hordozta szemét a szobában.

– Mit vizslálkods, földi? – kérdezte tőle a bíró ijedten. Attól félt, hogy valami kenyérmorzsa maradhatott az asztal alatt.

– Azt nézem, találnék-e valahol egy darab követ – mondja a király.

– Már mire mennél te azzal a kővel, atyámfia?

– Főznék belőle kőlevest. Azzal is beéri a magamforma szegény vándorlólegény.

De már erre a bíró úr is letette a görbe szögeit, bíróné is a rongyait.

– De már azt magunk is megtanuljuk, hogy kell kőből levest főzni.

– Hamar hozzatok hát levesnekvalót – azt mondja a király, s előkereste a tarisznyájából a szegedi halbicskáját.

Hozott is az asszony a kamrából akkora káposztáskövet, hogy csak úgy nyögött bele a jámbor. Hanem a gazda megrántotta a kötője sarkát:

– Hohó, hékám! Nem lehet csak úgy prédálni az eleséget ebben a drága világban. Kisebb kővel is beéri ez a jó ember. Azzal keresett az udvaron egy szép kerek kavicsot, amivel a verebeket szokta hajigálni, hogy ne koptassák a palánkot, s azt nyájasan letette Mátyás elé.

– No, szegény ember, ne mondd, hogy sajnáljuk tőled a betevő falatot.

– No, ezt az isten is levesnek teremtette – örvendezett a király, csak most már melegítsetek egy kis vizet, amiben megfőzzem. Pergett a bíróné, mint az orsó, mert majd megette a kíváncsiság, s egy-kettőre olyan tűz lobogott a bogrács alatt, hogy ökröt lehetett volna nála sütni.

Mátyás pedig megkaparászta a bicskával a követ, és behajította a bográcsba.

– Egyéb se hibádzik már, asszony néném, csak egy kis lisztecseke meg egy-két tojás meg egy tenyérnyi szalonna. Az adja meg az ízét a kőlevesnek.

Ki se mondja Mátyás a szíve kívánságát, már akkor ott volt az asztalon a szép fehér liszt, a pompás, húsos szalonna meg három friss tojás. Gyúrt is belőlük Mátyás olyan szalonnás gombócot, hogy olyant nem látott a kalázi bíró.

– Forr már a kőleves – jelentette ki a bíróné, mire Mátyás beledobálta a vízbe a gombócokat.

– Lehet már teríteni, asszony néném!

A kalázi bíróné előszedte a ládafiából a legfehérebb abroszát, leakasztotta a szögről a legrózsásabb tányérját – abból kanalazta le Mátyás király fakanállal a kőlevest.

– No, gazduram, gyere velem – kínálta nagy emberségtudóan a gazdát is. De az váltig szabódott feleségestül együtt.

– Jó lesz annak a köve is!

– Az még puhul egy kicsit, mert igen nehéz fővésű – biztatta őket a király.

Mikor aztán az éhit elverte, odahajolt a bogrács fölé, kivette belőle a kavicsot, s becsúsztotta helyette azt az öklömnyi sáraranyat, amelyik a tarisznyája sarkát húzta.

– Úgy nézem, megpuhult már. Meg is dagadt a nagy fővésben, bele se fért már a kanalamba.

Mikor aztán a kalázi bíróék odaszaladtak nagy tamáskodva a bográcsához, Mátyás király kiosont az ajtón, s nyomtalanul eltűnt, mint a füst. S a kalázi bíróéknak kisebb gondjuk is nagyobb volt annál, hogy utánaszaladjanak.

– Nini, apja, csupa színarannyá változott a kavics, majd kiveri a szemem a ragyogása! – lelkesedett az asszony.

A kalázi bíró akkorára tátotta a száját, hogy majd elnyelte a bográcsot katlanostul, s akkorát jajdult, hogy elhallatszott a hetedik határba.

– Mi lelt, ember? – kérdezte ijedten a bíróné:

– Az lelt, hogyha a káposztáskövet főzte volna meg a vándorló legény, most akkora aranyam volna, hogy nem férne a szobában!

Azzal kapta magát a kalázi bíró, mérgében úgy kihajította az aranykavicsot az ablakon, hogy tán meg se állt Pomázig. Szaladtak is utána eszük nélkül, túvé tették érte az egész határt, de máig se találták meg.

Hanem a szalonnás-gombóc-levest máig is kőlevesnek hívják Kalázon.

P5 KŐ, PAPIR, OLLÓ

A párok egymással szemben helyezkednek el. Ritmusosan egyszerre háromig számolnak, majd a kezükkel mutatják a kő, a papír vagy az olló jelét.

Kő: ökölbe szorított kézfej.

Papír: egyenesen kinyújtott tenyér.

Olló: ujjainkkal az olló mozgásának utánzása.

Az nyer, aki az erősebbet mutatja.

Az olló elvágja a papírt, de kicsorbul a kőtől.

A papír becsomagolja a követ, de az olló elvágja.

A kő kicsorbitja az ollót, de a papír becsomagolja.

Ha ugyanazt mutatják mindketten, akkor új játék kezdődik.

Három győzelemig játsszák, majd párt cserélnek a csoporton belül.

P6 TALÁLD MEG A KÖVED!

Miközben a gyerekek a köveikkel ismerkednek, kérdésekkel segíthetünk nekik.

Milyen a felülete, hőmérséklete?

Mekkora a mérete?

Milyen nehéz?

Tehetünk a kupacba olyan köveket is, amik senkihez sem tartoznak.

P7 SZIKLÁTÓL A KAVICSIG

Bányászat: Hol bányásznak/tak kőzetet, ércet hazánkban? Vizsgálódjatok a térképen! Kutassatok, milyen volt a bányászat régen és ma! Gyűjtsetek információkat a kőbányászattal kapcsolatban könyvekből, az internetről (bányászati oldal), majd egy térképen jelöljétek be a talált bányákat! A már nem működőket jelölhetitek más színnel. Segítséget a felsős földrajzos tanártól kérhettek, a bányászat módjáról pedig a történelemtanár tud információt adni. A térképet a mellékletből sokszorosítsuk!

A kő útja: Játsszátok el a kő útját! Választhatok a következő két feladat közül, vagy készülhettek mind a kettő bemutatására is.

1. Mutassátok be azt, amikor egy követ emberi közbenjárással bányásznak ki!
2. Játsszátok el a kő természetes útját, amikor leválik a szikláról, bekerül egy folyóba, alakul, morzsolódik, görög stb.!

Hogyan került ide?: Az általatok gyűjtött kőről írjátok le, hogy vajon hogyan került oda, ahol megtaláltátok!

Sziklától a kavicsig: Készítsetek képregényt a sziklától a kavicsig címmel!

Drágakövek: Kutassatok a drágakövekről! Mutassatok be, rajzoljatok le néhány jellegzetes vagy nektek tetsző drágakövet!

Elsőrangú drágakövek: ide tartoznak a gyémánt, rubin, zafír és a smaragd. Tulajdonságaik a legkiválóbbak, ezért minden korban ezeket a drágaköveket becsülték a legjobbra.

Másodrangú drágakövek (féldrágakövek): berill, akvamarin, krizoberill, alexandrit, spinell, cirkon, topáz, turmalin, krizolit, gránát, a kvarcsoport kövei (hegyi kristály, füstkvarc, ametiszt, rózsakvarc, kalcedon, karneol, krizopráz, onix, jászpis, opál stb.), türkisz, lazurkő stb. Értéke az elsőrangú drágaköveknél jóval kisebb, mert csekély a fényük, kevésbé kemények, nagyobb mennyiségben is találhatóak, vagy pedig nem átlátszóak. Ezek a másodrangú drágakövek, amelyeket „féldrágakőnek” is neveznek. Értékük nem egyforma, az átlátszó drágakövek értékesebbek, mint az átlátszatlanok. Értékük sokszor a divat szeszélyétől is függ.

A kő és az ősember: Készüljetez kiselőadással és rajzos szemléltetéssel arról, milyen szerepe volt a köveknek az ősember életében! Mutassatok be néhány általatok készített kőszerszámot!

Tűzgyújtás

A régi korban nem ismerték a gyufát. Jól kihegyezett favesszőt egy farönkbe fúrt lyukban addig forgattak-sodortak, amíg lángra nem lobbant. Később megfigyelték, ha két kavicsot erős ütéssel összecsiholnak, szikrák pattannak elő. A súrlódástól felizzott és leváló kavicsdarabkák a száraz taplót, gyapotot meggyújtották.

Az ősember a kőszerszámok készítése közben észrevette, hogy hő keletkezik, és így rájöhetett a tűzgyújtás módjára.

Az acélból készült szerszámok, munkaeszközök használata közben is keletkezik szikra, de a rézből, bronzból, alumíniumból készült szerszámok nem vetnek szikrát

Mire használható a kő?: Gyűjtsetek kis kavicsokat! Készítsetek belőle valamit (házikó, gyertyatartó stb.), ragasztással díszítsetek tárgyakat (dobozt, képkeretet stb.)! (A követ helyettesíthetjük só-liszt gyurmával.)

Gondoskodjunk az alapanyagokról!

Kőékszer: Készítsetek ékszert a szebb kavicsokból vékony drót segítségével!
Gondoskodjunk az alapanyagokról!

A költészet és a kő: Írjatok verset a kőről! Ha szükségetek van ötletekre, előtte gyűjtsetek olyan szavakat, ami kapcsolatban vannak ezzel a témával.